

אם כהקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם ונתתי גשמיכם וגו' ואם לא תשמעו לי וגו' אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בחלה וגו' (כו, ג-טז).

מה שהוזכר בתורה תמיד יראת שכר ועונש, משום דבלא"ה לא אפשר כלל להיות ענין מצוות. דמאחבה אי"ז מצוה ר"ל ציווי, שאין ציווי אלא ממי שאנו חייב לשמוע לו כמלך וכיו"ב. והיוב לא שייך אלא מצד יראה דאל"כ אי"ז רצון עצמי ואחבה. דל"ש לומר שאנו מחויב מצד קבלתי דמי יומר שאנו חייב לשמור על קבלתי, ולפ"ז ל"ש כלל גזרת ב"ד ופסק דינם אם ל"ה להם כח כפיה. מיהו אחר מ"ת אינו כן אלא התורה היא המחייבת לי לשמוע לב"ד, אבל גזרות ב"ד של שם כבר הק' הגרא"ז בקוד"ם מה שייך גזרתם ומי מחייב לשמוע להם. וצ"ל דקודם לגזרתם בא עונש. וא"ת הא גופא מי יתן להם כח עונש ולא נידונים כליםמים. וי"ל דלוח מהני קבלת הרוב, פ"י כיון שהרוב והעם קיבלום נמצא שלא יתנגדו להם בהענישם את היחיד, וכ"מ שיש לו כח בפועל להעניש מבלי שהעם יראוהו כליםמים הו"ל ב"ד ושוב שייך ציווי שלו אף על המועט. נמצא ענין הרוב בטבע מפני שהם החזקים יותר ודו"ק היטב.

אם כהקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג).

אם כהקתי תלכו פירש"י שתהיו עמלים בתורה, וכתב הכלי יקר ולא יצדק זה כי אם בקובע חקים ועתים לתורה והוא מרגיל עצמו לבא לבית המדרש בעת ידוע עד שנעשה הדבר לטבע אצל הרגלים. ונראה שז"ש ונתתי גשמיכם בעיתם מידה כנגד מידה נגד קביעת עתים לתורה. ואח"כ אמר ואת מצותי תשמרו ועשיתם ופירש"י הו"ו עמלים על מנת לשמור ולקיים, שלא יהיה העמל לריק אלא לשמור ולקיים. וכנגד זה אמר ונתנה הארץ יבולה ועין השדה יתן פריה, שלא יהיו הגשמים לבטלה אלא יעשו פירות. וז"ש יה"ר מלפניך שנסמור חוקיך בעוה"ז – היינו להיות עמלים בתורה, ונזכה וכו' למען לא ניגע לריק – שלא יהיה העמל לבטלה, וכמ"ש (יומא עב): כמטותא מינייכו לא תירתון תרתי גיהנם.

כל ימי השמחה תשבת את אשר לא שבתה בשבתתכם בשבתתכם עליה (כו, לה).

הטעם לגודל חרון אף בכיטול שנת השמיטה (ע"י סנהדרין למ. ובמהרש"א שם) נראה שהוא מפני הבטחת התורה וציווית את ברכתי לכם בשנה השישית וגו' (ויקרא כה, כא) שהוא ענין התגלות מפורסמת שלא שייך עליה עוררין, שתהא כל שמיטה נוהגת הברכה בכל הארץ, וא"כ היו צריכין ישראל להשתוקק לקידוה"ש הגדול הזה שעשוי להיות בכל העולם שישמעו רחוקים מהנם התמידי והנפלא שיש בישראל, משום כך היו צריכים להזהר מאוד בשמירת השביעית, ואם לא עושים כן הרי זה בחינת מה שדי בני נעבדנו ובבחינת ודעת דרכיך לא הפצנו"י.

ובאופן אחר יש לומר שאין הבטחת הברכה להיות סיוע לקיום המצוה, אלא להפך, כל עיקר המצוה היא הכשר להתגלות ניסית זו, דבלא המצוה אי אפשר, כי למי שמרגיש אורחות בארץ ועיניו רק אל הטבע אי אפשר לו לזכות לנפ, ורק מששמרו שביעית שענינה שידעו שאין הארץ שלהם כמ"ש בסנהדרין (שם) זוכים להתגלות זו ולכך המונעים קידוש ש"ש זה נענשים כ"כ ודו"ק.

ואבתם בנויים ואכלה אתכם ארץ איביכם (כו, לה).

מכות (כד). אמר רב מסתפינא מהאי קרא ואכלה אתכם ארץ איביכם מתקף לה מר זוטרא דלמא כאכילת קישואין ודלועין ופרש"י שאוכלין מקצתן ומקצתן אין אוכלין. ותמוה. ונראה דה"פ ודלמא כאכילת קישואין ודלועין שאוכלין הפרי ומשמרין הגרעינין והי"נ כאן הם עצמם יכלו אבל זרעם ישאר לברכה.

וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר (כו, מב).

זה' מקומות נכתב מלל ולחיותו חסל, זה' מקומות יעקב נטל לוח משמו טל לחיותו ערכון שיכל לנשך גאולת בניו (כס"ו).

תמוה דזה יהיה לע"ל וקרא הכא הא מיירי בחורבן בית ראשון כמ"ש הרמב"ן שכ"כ מיד והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה.

וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר (כו, מב).

פ"י דהנה ג' ארצות קיני קניזי וקדמוני לא הוכתחו אלא לאברהם ולא ליצחק וליעקב, וז"ש כי זכר זכות אבות למפרע כמ"ש רש"י, ולכן כשמגיע לזכותו של אברהם גם הארץ אזכור להרחיב גבולכם.

וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני ה' (כו, מה).

זכית לאשונים – זכית השכטים (כס"ו).

פירושו, דכבר כתב רמב"ן דתוכחה זו קאי אגלות בבל, כמ"ש לפנ"כ והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה בהשמה מהם וכו'. והנה שבו רק יהודה ובנימין לארץ, וע"ז מסיים על י' השכטים הנותרים בארץ אויביהם לא מאסתים לכלותם, ומסיק וזכרתי להם ברית השכטים, שהרי ע"ז לא סגי בברית האבות שאפשר לה להתקיים ביהודה ובנימין, אלא שיש לכל שבט ברית כמ"ש (ב"ב קטו, ב) גמירי דלא כלה שבטא.

לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר בהמה כבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש (כו, י).

ברמב"ם (פ"א תמורה ה"א) ואפילו המיר בשבת לוקה. וצ"ב מאי קמ"ל פשיטא.

והנה מקור דברי הרמב"ם הוא מהתוספתא (פ"א הל' א') ושם איתא הממיר אפי' בשבת הרי זה מומר וסופג את הארבעים, ונראה לפ"ז דהחידוש הוא דמומר, ונראה שכן ג"כ כונת הרמב"ם וט"ם בדבריו וצ"ל נמצאת אומר שהיחיד שהמיר הרי התמורה קדש ואפי' המיר בשבת לוקה, [צ"ל ולוקה] ארבעים.

והענין עפ"מ"ש הרמב"ם בספח"צ (שכ"ב) שיש איסור מיוחד שלא לעשות שום עונש בשבת מקרא דלא תבערו אש (וע"י רמב"ם פכ"ד שבת הל' ז') דהנה הא דהוא ותמורתו יהיה קדש הוא עונש כספי לו ולכן הוי לאו הניתק לעשה, ותמוה דאין עליו שום קום עשה, אלא הפשט שכבר נענש עונש כספי ומכפר בזה החטא ושוב לא שייך בו עוד עונש מלקות כמו בלאו הנל"ע כשמקיים העשה, וא"כ ס"ד דבשבת לא יהיה הוא ותמורתו קדש קמ"ל.

לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר בהמה כבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש (כו, י).

תמורה (ט). ת"ר לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו, ולכתוב לא יחליפנו ולא בעי לא ימיר אותו, אי כתב הכי הו"א תצא זו ותכנס זו הוא דלקי אבל ממיר דתרוויהו קא מקדיש להו אימא לא לקי קמ"ל. האי בשל אחרים ה"ד וכו', כגון דאמר מריה דבהמה כל הרוצה להמיר בבהמתו יבוא וימיר. ובאחרונים הקשו מה שייך ממיר במקדיש תרוויהו, ומה זה ענין לשלו ושל חברו, ועוד אמאי השמיט הרמב"ם דין זה. ויעויין ברגמ"ה דכתב וז"ל הו"א תצא זו ותכנס זו פירוש שלוקח בהמת חברו ונותן לו זו ומוציא האחרת לחולין עכ"ל, והיינו שמתחלה עם חברו ולכך ס"ד דמש"ה לא לילקי אלא לקדש תרוויהו וליפטר קמ"ל (ועיין אבהא"ז פ"ח סנהדרין שנדחק בביאורו).

על דבריהם, היאך לא חשו רז"ל לגזור על הציבור דבר שהתורה העידה שאינם יכולים לעמוד בו.

* איברא דלפ"ש הפרישה (הו"מ ס' ס"ק ב') וההו"א (שביעית י"ה ד') דבזה"ז ליכא ברכה אין האיסור חמור כ"כ (וע"י מש"כ במק"א נ"ע) דרשות בית ישי ס' י"ח סוף הערה ט"ז לתמוה

והנה לכאן צ"ב מה שייך איסור על תמורה, דמהי"ת יהא כח לאדם לעשות תמורה דבעינן קרא למיסריה.

ועכצ"ל כיון דמצינו ענין חילול בהקדש וכמו גבי מעשר שני דמצינו ב' סוגי חילול, א. חילול סתם בשל עצמו. ב. חילול דרך מקה. ועיין חו" הגר"ח הלוי (פ"ג זכיה) דפירש שהמקח נעשה מאליו, לכך אמרה תורה לא יחליפנו, בשל אחרים, והיינו כעין חילול דרך מקה, ולא ימיר, בשל עצמו. ועל זה אמרינן אי כתיב לא יחליפנו הו"א התם הוא דלקי משום דאי"ז לאו הניתק לעשה דלא שייך בזה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש שהרי אין בידו להקדיש בהמת חולין של חברו ולכך לקי, משא"כ בלא ימיר אותו שמחלל

בשל עצמו הו"ל ניתק לעשה ולא לילקי, קמ"ל קרא יתירא (כו, לג) לא ימירנו דלקי. והטעם כדאמרינן לעיל (ד:) דלא אתי חד עשה ודחי לתרי לאוין.

והשתא פרכינן בגמ' מאי לא יחליפנו בשל אחרים, ומסקינן דאמר בעל הקרבן כל הרוצה יבוא וימיר, ולכאן אינו מובן כלל אמירה זו מה מיכה ולא יזיה צורך עושה כן ומה הנאה יש לו בזה.

ולפמשנ"ת י"ל שרוצה להחליף זו שאינו חפץ להקריבה, שאינה נושאת חן בעיניו להקריבה כקרבן, ולהכי מכריזו מי שרוצה להתחלף יבוא ויחליף ודו"ק.